

Verklaring inzake de publicatie van memo 2020-77

In aanvulling op de verantwoording die wij op 3 september jl. (memo 2020-77) hebben gegeven over de door ons gemaakte keuzes in zake de communicatie, verstrekken wij graag onderstaande **vertrouwelijke**ⁱ toelichting.

Een stap als deze wordt niet lichtzinnig genomen. Los van de achtergronden van de vertrouwensbreuk speelden bij ons besluit om deze kwestie op donderdagavond passief openbaar te maken de volgende overwegingen een rol:

1. Binnenskamers houden was niet langer optie

- Sinds het aantreden van dit college is, zoals in het memo verwoord, sprake van oplopende frictie inzake de houding en rolneming van de Waarnemend Burgemeester (hierna: WBM). Primair is gepoogd dit binnen het college op te lossen, onder meer in 1 op 1 gesprekken en als terugkerend besprekspunt in de collegevergadering. Een (dreigende) vertrouwensbreuk heeft immers impact op de bestuurskracht van Scherpenzeel. Een college dat verdeeld wordt door een vertrouwenskwestie kan haar taken niet op de gewenste wijze uitvoeren.
- In afwachting van herbevestiging van de op 9 december 2019 door de raad bepaalde koers (vaststellen Kadernota op 9 juli 2020) wilden de wethouders hierover niet naar buiten treden, immers: een koerswijziging was niet volledig uit te sluiten. Naarmate koerswijziging steeds minder waarschijnlijk werd (contouren Kadernota tekenden zich steeds scherper af) namen aanleiding en noodzaak om dit bespreekbaar te maken, bijvoorbeeld tijdens een Heidag, toe. Dit culmineerde in de interne discussies rond de vaststelling van de Kadernota het college op 26-5 waarbij de WBM een minderheidsstandpunt innamⁱⁱ. Zoals ook in memo 2020-77 aangegeven is een minderheidsstandpunt in zichzelf geen enkel probleem, zolang het college naar buiten toe maar met één mond spreekt. Dit was, zoals in voornoemd memo aangegeven, in toenemende mate niet het geval.
- De CdK is de eerst aangewezen instantie om te bemiddelen / interveniëren bij een dergelijke vertrouwensbreuk. Daarom is de ontstane situatie voor de eerste maal aangekaart bij de CdK op 4 juni 2020. Op 30 juniⁱⁱⁱ volgde een tweede appèl.
- In beide gevallen toonde de CdK in algemene termen empathie en begrip voor de lastige positie van de wethouders, maar leidde dit niet tot (voor ons merkbare) verandering^{iv}.
- Omdat ons appèl geen gehoor leek te vinden bij CdK (waarbij rolvermenging in relatie tot de positie van GS inzake de arhi-discussie niet kon worden uitgesloten) heeft wethouder Van Ekeren namens de andere wethouders op 8 juli in het overleg met de Minister van Binnenlandse Zaken melding gemaakt van zowel de toenemende spanning, alsook van het uitblijven van (afdoende) interventie door de CdK. Ook dit leidde niet tot (merkbare) verandering.
- Op 9 juli 2020 overleefde wethouder Van Ekeren tijdens een openbare raadsvergadering een motie van treurnis als gevolg van zijn weigering om openheid te geven over hetgeen zich binnenskamers afspeelde^v. Mede als gevolg hiervan hadden wij in deze casus de dringende behoefte om onszelf te kunnen verdedigen.

2. Spoedeisend belang raadsmemo

Uitgangspunt bij het schrijven van het raadsmemo was dat in ieder geval de Raad^{vi vii} zo snel mogelijk moest worden geïnformeerd over de vertrouwensbreuk in het college:

- De constatering dat enkel melding van een vertrouwensbreuk niet volstaat, maar dat ook op inhoud duiding moest worden geven aan de achtergronden van de breuk
- De behoefte van de wethouders om verklaring af te leggen over de (ook voor hen persoonlijke) worsteling om het vertrouwen in de WBM op te zeggen
- Omwille van de bestuurskracht van Scherpenzeel
- Omwille van de naderende discussie over rolneming in het bestuurlijk overleg met de provincie inz. de arhi-procedure ('Open Overleg')
- Herbenoeming van de WBM was een reële optie indien de raad niet zou worden geïnformeerd over de werkelijke achtergronden van de vertrouwensbreuk^{viii}

3. Transparantie en openbaarheid als uitgangspunt

Dat uiteindelijk de vertrouwensbreuk ook in openbaarheid zou moeten worden gebracht en verantwoord was van meet af aan duidelijk.

- Openbaarheid van bestuur is algemeen leidend beginsel
- Het feit dat sprake was van spanningen, waarbij de WBM een minderheidsstandpunt innam inzake met name het dossier Toekomstvisie, was algemeen bekend. Dit zou hoe dan ook aanleiding geven tot speculaties. Het verhullen van (de achtergronden van) de vertrouwensbreuk was daarmee ook geen theoretische optie meer.
- Het vertrek van een (W)BM als gevolg van een politiek-bestuurlijk conflict is iets waarover uiteindelijk ook in de samenleving verantwoording moet worden afgelegd. De inwoners van Scherpenzeel moeten erop kunnen vertrouwen dat besluitvorming (over het vertrouwen in de WBM, maar ook over bij publicatie daarvan, EN over de achterliggende arhi-procedure) op zuivere gronden en op zuivere wijze geschiedt.
- Daarbij maakt de Casus Gennep^x duidelijk dat vertrouwelijkheid twee kanten op schaaft. Als beide 'partijen' geen verklaring over een vertrouwensbreuk af (kunnen of willen) leggen, kan niemand zich tegen speculaties verdedigen en kleeft dit aan alle betrokken partijen (en daarmee aan het Openbaar Bestuur als geheel).
- De persoonlijke achtergrond van de WBM maken dat speculaties over mogelijke andere aanleidingen voor vertrek, die in dit geval overigens in het geheel **niet** speelden, niet konden worden uitgesloten.
- Nadrukkelijk dient te worden vermeld dat een eventuele mogelijkheid tot 'onderhandelen' over vertrouwelijkheid expliciet en principieel als optie is afgewezen^x.
- Tot slot wijzen wij ieder mogelijk verwijt van persoonlijk of zakelijk opportunisme van de hand.^{xi}

4. Geen doofpot: tijdelijk vertrouwelijk = eeuwig vertrouwelijk

Op donderdag 4 september belde de CdK aan het eind van de ochtend^{xii} met wethouder Van Ekeren met het verzoek om een verklaring voorlopig (of in ieder geval tot na bespreking in de raad danwel vertrouwenscommissie) niet in de openbaarheid te brengen. Hierover is tot aan het moment van verzending van het raadsmemo^{xiii} gediscussieerd.

- In algemene zin vergroot het verlengen van vertrouwelijkheid de kans op speculaties. Het was immers niet uitgesloten dat speculaties over de afloop van de heidag^{xiv} zouden gaan ontstaan, temeer omdat normaliter enige terugkoppeling plaatsvindt.
- Vertrouwelijkheid had geheimverklaring vereist. Geheimhouding wordt geïnitieerd door het College, maar een besluit tot geheimhouding moet in een openbare raadsvergadering worden bekrachtigd door de raad. Een openbare discussie over de geheimhouding van de achtergronden van een vertrouwensbreuk zou extra aanleiding hebben gegeven tot speculaties.
- Alleen de raad gaat over het opheffen van de geheimhouding. Gezien de argumenten onder 3) voelde het College de verantwoordelijkheid om te garanderen dat deze geheimhouding op enig moment zou komen te vervallen.

5. Moment van communicatie

- De druk om gehoor te geven aan het verzoek van de CdK om (in ieder geval voorlopig) te kiezen voor geheimhouding was groot. Deze bleek onder meer uit de frequentie waarmee contact werd gezocht door de CdK^{xv}.
- Complicerende factor daarbij was het feit dat de WBM zich op donderdagochtend vroeg ziek had gemeld, wat niet alleen binnen de organisatie, maar ook daarbuiten bekend werd^{xvi}. Uiteraard leidde dit tot vragen.
- Ook vragen over de uitkomst van de heidag konden niet worden beantwoord zonder aanleiding tot speculatie te geven.
- Voor de wethouders speelde daarnaast het besef dat het onwenselijk was om de ondervoorzitter van de Raad veel langer^{xvii} te belasten met de vertrouwelijkheid van de informatie die hem op woensdagmiddag q.q. was verstrekt.

Tot slot

Wij hebben inmiddels ook kennis genomen van de reactie van de CdK bij Omroep Gelderland: *"De toon van de openbare brief is mij rauw op het dak gevallen"*.

Uiteraard hebben wij begrip en waardering voor de zorgen van de CdK. Dat de CdK zich in dit stadium primair uitlaat over de toon en de openbaarheid van ons memo kunnen wij begrijpen gezien zijn wens om de inhoud van het memo (voorlopig) niet in openbaarheid te bespreken. Tegelijkertijd zijn wij van mening dat

- Wethouder Van Ekeren de CdK tijdens de gevoerde telefoongesprekken op 3 september meermaals heeft verzekerd van het feit dat de woorden in het memo op een goudschaaltje werden gewogen
- De CdK de concepttekst van het memo in de loop van donderdagmiddag heeft ontvangen, maar hierop niet inhoudelijk heeft gereageerd
- De CdK, op basis van de eerder gevoerde gesprekken, zich er van bewust zou moeten zijn dat toon en inhoud nog explicieter hadden gekund, maar dat wij hiervoor niet hebben gekozen

Het ingewikkelde besluit om memo 2020-77 passief openbaar te maken is in onze ogen zorgvuldig en weloverwogen tot stand gekomen. Wij stellen ons open voor de mogelijkheid dat wij dit, gezien de grote (tijds)druk die wij hebben ervaren, onvoldoende hebben kunnen overbrengen in de gesprekken met de CdK of in de communicatieparagraaf in het memo. Wij hechten er dan ook aan deze aanvullende verklaring aan u als raad te doen.

NOTEN

ⁱ Omdat in onderstaande informatie wordt verstrekt die opzettelijk buiten het passief-openbare memo is gehouden, heeft het de voorkeur van de wethouders deze informatie enkel in vertrouwelijke setting te delen met de raad. Het moge duidelijk zijn dat ook hierbij uiterste terughoudendheid is betracht en gepoogd is om slechts die informatie te delen die nodig is om antwoord te geven op begrijpelijke vragen van raadsleden. Het is aan de raad om te bepalen of zij deze informatie (en achterliggende details) in openbaarheid willen bespreken. Uitgangspunt van de wethouders daarbij is dat zij zich ten alle tijden in openbaarheid willen en zullen verantwoorden, indien het openbaar maken van (delen van) deze informatie daartoe aanleiding geeft.

ⁱⁱ De inhoud van een op maandag 25-5 na 22:00 ingebracht (eerste) voorstel voor PA-ondersteuning (ter bespreking in de besloten collegevergadering op 26-5) is door de WBM naar eigen verklaring gedeeld met GS. Dit werd bevestigd door het feit dat de in dit voorstel met naam genoemde extern adviseur op dinsdagmiddag 26-5 werd gebeld door een ambtelijk contact in het provinciehuis, met de vraag of deze inderdaad voor Scherpenzeel ging werken.

De wethouders zagen zich daarop genooddaakt de voorbereiding van het vervolgoverleg met GS (4 juni) niet te delen met WBM.

ⁱⁱⁱ Aanleiding hiervoor was gelegen in de worsteling rond het al dan niet geheim verklaren van een kredietvoorstel aan de raad voor het PA-traject. Het lekken van informatie op 26-5 maakte het noodzakelijk om vervolgoffertes en tactische informatie mbt de strategie rond een (dreigend) besluit van GS om de arhi-procedure te starten alleen onder strikte geheimhouding te delen met de WBM en dus ook geheimhouding op te leggen richting de raad. Omdat wethouder van Ekeren zich niet (publiekelijk) kon verdedigen zonder (op zijn minst) het handelen van de WBM op 26-5 te benoemen leidde dit uiteindelijk op 9 juli tot een (verworpen) motie van treurnis. Zowel over de worsteling vooraf, als over het resultaat (motie van treurnis) heeft wethouder van Ekeren de CdK geïnformeerd.

^{iv} Ook het laatste appel van de wethouders op 14 juli 2020 leidde noch bij de CdK, noch bij de WMB, tot een voor ons merkbaar positief effect, zoals ook is toegelicht onder het kopje 'actuele ontwikkelingen' in het memo 2020-77.

^v Wethouder Van Ekeren kon de indruk niet wegnemen dat hij de raadsleden onvoldoende vertrouwde en dat daarom geheimhouding noodzakelijk was, zonder te benoemen dat de vertrouwensvraag feitelijk de WBM betrof.

^{vi} Om die reden is gelijktijdig met de CdK de ondervoorzitter van de gemeenteraad (tevens voorzitter vertrouwenscommissie i.o.) in vertrouwen geïnformeerd.

^{vii} De keuze om het memo niet te richten aan de vertrouwenscommissie maar aan de voltallige raad vloeit voort uit het gegeven dat de vertrouwenscommissie formeel nog in oprichting is, en het staatsrechtelijk onjuist was geweest deze gevoelige informatie slechts met een deel van de raadsleden te delen. Waar hiermee normaliter pragmatisch wordt omgegaan heeft het college in dit uitzonderlijke geval gemeend de formele lijn strikt na te moeten leven.

^{viii} Er waren aanwijzingen dat niet alle raadsleden zich bewust waren van hetgeen zich achter de schermen afspeelde, getuige o.a. de motie van treurnis, ingediend door een fractie die zowel in 2019 als in 2020 deel uitmaakte van de oppositie.

^{ix} Zie dossier Gennep, o.a. <https://www.binnenlandsbestuur.nl/ambtenaar-en-carriere/nieuws/ollongren-in-gesprek-met-cvdk-s-na-kwestie-gennep.10970597.lynkx>

^x Ook al is de gemeenteraad in meerderheid van mening dat zelfstandigheid de beste optie is voor Scherpenzeel, uiteindelijk gaat het niet om de uitkomst van de discussie over de bestuurlijke toekomst, maar om de zuiverheid van de besluitvorming en de integriteit van argumentatie en proces. Dat is ook de reden dat de optie om te marchanderen (bijv. vertrouwelijkheid in ruil voor vertrek WBM uit eigen beweging, of opschorten Arhi in afwachting van bezwaarprocedure – zo hiertoe al mogelijkheid zou hebben bestaan –) door de wethouders is verworpen. Een zelfstandige toekomst moet op inhoud en in openbaarheid worden bevochten, niet in achterkamertjes worden bedisseld.

^{xi} De woordkeuze van de wethouders voor over deze gang van zaken in het memo zou kunnen worden uitgelegd als 'illustratie' van eerdere beweringen (over de WBM, of over de onzuivere gronden waarop het besluit van GS om een arhi-procedure te starten is gebaseerd) hetgeen onze de positie van Scherpenzeel in de lopende bezwaarprocedure (nog) verder zou versterken. In dat geval zou het echter opportuun zijn geweest om in het memo van 3-9 (en hier) nog meer informatie over de achtergronden te verstrekken. Oorzaak en gevolg worden daarbij verwisseld.

^{xii} Op woensdagmiddag is de Commissaris door tussenkomst van zijn Kabinet geïnformeerd over de ontwikkelingen. Daarbij is met de plaatsvervangend Kabinetschef overeengekomen dat de Commissaris hierop in de loop van donderdagochtend zou worden geïnformeerd. Op donderdag 3 september had om 11:40, ondanks herhaalde pogingen daartoe via het Kabinet van de Commissaris, nog geen persoonlijk contact tussen de wethouders en de CdK plaatsgevonden. Om 11:40 is het Kabinet van de Commissaris daarom geïnformeerd dat - bij uitblijven van contact met de CdK, de geplande publicatie van de verklaring van de wethouders in gang zou worden gezet. Onze contacten met de CdK en zijn Kabinet kunnen worden gestaafd aan de hand van een overzicht van inkomende en uitgaande gesprekken alsmede whatsapp-contacten met de CdK.

^{xiii} Een raadsmemo is de facto openbaar, tenzij anders bepaald. Daarbij was sprake van passieve openbaarheid omdat besloten is geen flankerend persbericht te verzenden. Of sprake was van een memo vanuit het college of vanuit de wethouders is in dit geval een semantische discussie, omdat de WBM zichzelf ziek had gemeld (de WBM was overigens wel op de hoogte van de inhoud van het memo, van het feit dat deze openbaar zou worden gemaakt, en is ook geïnformeerd nadat het memo was verzonden). De wethouders hebben ervoor gekozen om het memo vanuit hun eigen naam te versturen omdat daarmee werd benadrukt dat zij allen de volle verantwoordelijkheid voor de inhoud van het memo wensten te dragen.

^{xiv} Dat op deze Heiday o.a. de rolneming van Scherpenzeel in het Open Overleg zou worden besloten was algemeen bekend, wat de interesse in de uitkomst hiervan vergrootte.

^{xv} Omdat de worsteling 'hoe om te gaan met het verzoek van de CdK' een collegiale worsteling was (waarover zoals bekend niet naar buiten wordt getreden) heeft wethouder Van Ekeren de CdK doorverwezen naar de enige andere persoon die door de wethouders was geïnformeerd, de ondervoorzitter van de raad. Of de CdK hem (of enig ander raadslid) heeft gesproken is ons niet bekend, noch wat daarvan het resultaat was. Wel is de behoefte van de CdK om zich te mengen in een college-verantwoordelijkheid als onprettig en onwenselijk ervaren.

^{xvi} In de media was aangekondigd dat de WBM donderdag een publieke openingshandeling zou verrichten. Wethouder Van Ekeren heeft de WBM vervangen en daarbij 'wegens ziekte' aangevoerd.

^{xvii} Over het weekend, tot aan de geplande vergadering van de vertrouwenscommissie i.o op maandag 7 september, of mogelijk nog langer